

ФІНАНСОВИЙ ЛІЗИНГ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація. У статті розглядаються шляхи підвищення ефективності фінансового лізингу в сільському господарстві.

Ключові слова: фінансовий лізинг, інвестиції, інвестор.

Annotation. In article is considered increasing to efficiency of the financial leasing in agricultures.

Key words: financial leasing, investments, investor.

Вступ. Основним завданням аграрного сектора економіки було і залишається на сьогодні забезпечення суспільства продуктами харчування, а промисловості – сировиною. Тому від рівня його розвитку залежить на даний час благополуччя громадян нашої

Довбуш А.В. Фінансовий лізинг в сільському господарстві як інструмент фінансового забезпечення

У ході реформування в аграрному секторі вітчизняної економіки відбулися значні зміни у відносинах власності, які започаткували нові підходи до організації виробництва на засадах приватної власності на засоби виробництва у зв'язку з приватизацією майна [1, с.13].

Процес становлення основ ринкової економіки в Україні відбувався в умовах значної кризи та падіння рівня виробництва всіх товарів, що дало поштовх до значних структурних перетворень у економіці. Ці процеси є наслідком дії як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. Вихід з такого становища можливий лише за рахунок підвищення ефективності виробництва на основі формування системи незалежних товаровиробників як у народному господарстві в цілому, так і в сільському господарстві зокрема.

Одним із основних чинників подальшого розвитку цієї галузі є рівень її ресурсозабезпечення. Нинішня матеріально-технічна база сільськогосподарських підприємств є надмірно спрацьованою й продовжує високими темпами деградувати, як і соціальна інфраструктура села.

Постановка завдання. Сучасні тенденції динаміки ресурсозабезпеченості сільськогосподарських підприємств країни, які в недалекому минулому були основними виробниками сільськогосподарської продукції, мають свої особливості. Скорочення ними площ використовуваних сільськогосподарських угідь і обсягів матеріально-технічних ресурсів відбувається значно швидшими темпами, ніж у галузі в цілому. Разом з тим зменшується і чисельність зайнятих у них працівників. Зумовлено це, головним чином, розширенням виробничої бази особистих селянських господарств значною мірою за рахунок сільськогосподарських підприємств. Це призводить до того, що технічна оснащеність і фондоозброєність галузі мають стабільну тенденцію до зниження [2, с.52].

Забезпеченість сільськогосподарського товаровиробника Тернопільської області тракторами та сільськогосподарськими машинами на початок 2006 року у питомій вазі становить: тракторами на 6%, зернозбиральними комбайнами на 8%, ґрунтообробними машинами на 6%, посівними та садильними машинами на 7%, збиральними машинами на 8%, кормозбиральними комплексами на 4%, машинами для боротьби зі шкідниками та іншими сільськогосподарськими машинами відповідно на 4 і 12 відсотків [3]. Якщо взяти до уваги той факт, що на початок 2006 року таких господарств у Тернопільській

області було зареєстровано майже півтори тисячі одиниць та порівняти з вищенаведеними даними, впливає висновок, що наявність сільськогосподарської техніки у сільських господарствах сьогодні є вкрай незадовільною.

Сільськогосподарські підприємства в умовах дефіциту фінансових ресурсів не тільки не можуть здійснювати технологічне оновлення виробництва, а й навіть запобігати подальшому катастрофічному старінню наявних фондів. Головною причиною такої ситуації є те, що основна частина виробників аграрного сектора не має достатнього власного капіталу і належного доступу до кредитів. Крім того, вони ізольовані від існуючої технічної інфраструктури, яка створена в основному поблизу міських населених пунктів.

Незважаючи на загальне зростання обсягів кредитування комерційними банками товаровиробників, за останні 5 років вони становлять лише 25% від оптимальної потреби. Проценти залишаються занадто обтяжливими для сільської економіки, а умови отримання роблять їх майже недоступними для більшості виробників [4, с.62].

В умовах становлення ринкової економіки в Україні дедалі більшого поширення набуває така форма фінансування інвестицій, як фінансовий лізинг. У країнах із розвинутою ринковою економікою лізингові операції для багатьох суб'єктів господарювання переважали при технічному переозброєнні матеріально-технічної бази виробництва. Світовий досвід доводить, що лізинг відіграє відчутну позитивну роль і в агробізнесі.

Головна мета цієї статті – аналіз основних причин обмеженого використання лізингових угод у сільському господарстві та розроблення пропозицій щодо їх подолання.

Результати. Щодо вітчизняних реалій, то переваги фінансового лізингу використовуються не повністю. Фінансовий лізинг у цілому в економіці і зокрема в аграрному секторі ще не посів належного йому місця. Про це свідчать хоча б два таких факти. За даними НАК “Украгрозлізинг”, за 2003–2006 роки загальний обсяг лізингових послуг, наданих сільськогосподарським товаровиробникам, становив 524,4 млн. грн. За розрахунками вчених Інституту аграрної економіки, для оновлення машинно-тракторного парку агропідприємств на рівні технологічної потреби щорічно треба купувати машин й устаткування на суму 15 млрд. грн. [5, с.76].

Головними причинами обмеженого використання фінансового лізингу є недосконалість законодавства про лізинг, монопольне становище лізингодавців на ринку лізингових послуг, слабкий фінансово-економічний стан багатьох аграрних підприємств, їхня неспроможність своєчасно та в повному обсязі сплачувати лізингові платежі, висока вартість лізингових угод, яка пропонується низкою лізингових компаній.

Переваги фінансового лізингу над іншими способами фінансування оновлення активів у розвинених країнах світу базуються на певних засадах. По-перше, це ефект податкового коректора (податкового щита). Проте більшість сільськогосподарських підприємств в Україні не сплачують податок на прибуток, оскільки він входить до складу фіксованого сільськогосподарського податку. Отже, ефект податкового щита тут не діє. По-друге, у багатьох розвинених країнах існують податкові пільги на інвестиції в технічне переозброєння виробництва, в тому числі для лізингових компаній. В Україні ж законодавство про оподаткування прибутків підприємств не передбачає таких пільг. По-третє, з фінансової точки зору фінансовий лізинг буде привабливішим лише в тому разі, якщо норма прибутку на вкладений капітал в одержувача лізингу буде не нижчою за вартість залученого капіталу. Реальна ж норма прибутку в сільському господарстві України є значно нижчою за вартість залучення позичкового капіталу.

Для того, щоб приступити до аналізу різних способів фінансування оновлення активу, необхідно провести порівняння номінальних грошових потоків. При проведенні порівняння неможливо не погодитися із О.В.Олійником, який досить ґрунтовно

підійшов до дослідження даної проблематики та визначив таку закономірність: "... номінальний від'ємний грошовий потік при використанні довгострокового кредиту є дещо меншим, ніж при одержанні в лізинг, та відчутно менший при купівлі за власні кошти" [6, с.68].

Отже, придбання за рахунок власних коштів є найоптимальнішим. Однак необхідно врахувати критерій витратності, тобто при купівлі за власні кошти потрібно оплатити всю суму об'єкта купівлі, а при оренді або купівлі більшість витрат належатиме до витрат майбутніх періодів. При обранні альтернативи серед цих варіантів необхідно провести порівняння дійсної вартості грошових потоків.

Дійсну вартість грошового потоку при одержанні активу в лізинг можна обчислити за формулою:

$$DPL_n = APl + \sum_{t=1}^n \frac{LP(1 - S_n)}{(1 + i)^t}$$

де, DPL_n – сума дійсного грошового потоку при одержанні активу в лізинг; APl – сума

Довбуш А.В. Фінансовий лізинг в сільському господарстві як інструмент фінансового забезпечення

податку на прибуток, виражена десятковим дробом; i – річна ставка процента за довгостроковий кредит, виражена десятковим дробом; n – кількість інтервалів, за якими здійснюється нарахування процентних платежів; t – строк надання активу в лізинг.

Якщо після передбаченого строку використання активу, взятого в оренду на умовах фінансового лізингу або придбаного у власність, він має ліквідаційну вартість, то прогнозована її сума віднімається від грошового потоку. Розрахунок суми, яку необхідно відняти від дійсного грошового потоку, можна здійснити за формулою:

$$DPls = \frac{LS}{(1 + i)^n}$$

де, $DPls$ – додатковий грошовий потік за рахунок реалізації активу за ліквідаційною вартістю (після передбаченого строку його експлуатації), приведений до дійсної вартості; LS – прогнозована ліквідаційна вартість активу (після передбаченого строку його експлуатації).

Розрахунок дійсної вартості грошового потоку при використанні довгострокового кредиту можна здійснити за формулою:

$$DPK_n = \sum_{t=1}^n \frac{PK(1 - S_n)}{(1 + i)^t} + \frac{SK}{(1 + i)^t}$$

де, DPK_n – сума дійсного грошового потоку при використанні довгострокового банківського кредиту; PK – сума сплачених процентів за кредит відповідно до річної ставки; SK – сума кредиту, яку необхідно погасити наприкінці кредитного періоду; t – строк надання кредиту.

Якщо підставити числові значення та здійснити розрахунки за наведеними формулами, то переконаємося, що найефективнішою формою фінансування оновлення активу є оренда на умовах фінансового лізингу.

Відповідно до наведених формул розрахунків дійсної вартості грошових потоків за умови різних способів фінансування оновлення активів первісна вартість значною мірою залежить від таких параметрів, як ставка оподаткування прибутків підприємств і рівень процентних ставок за довгостроковими позиками.

Необхідно зазначити, що зниження рівня процентних ставок за довгостроковими позиками призведе до зниження вартості залучення кредитних ресурсів, а отже, зробить вигіднішими як лізингові, так і кредитні угоди. Проте практика показує, що середня ставка за кредити перевищує облікову ставку НБУ в декілька разів.

Щодо ставки оподаткування прибутків підприємств, більшість сільськогосподарських підприємств є платниками фіксованого сільськогосподарського податку, який заміняє і податок на прибуток, тобто ставка оподаткування прибутків сільськогосподарських підприємств, по суті, дорівнює нулю.

Необхідно зазначити, що фінансовий лізинг має перевагу перед довгостроковим кредитуванням і придбанням активів за рахунок власних коштів лише при ставці оподаткування прибутків 30%. Більша привабливість довгострокового кредиту при інших ставках оподаткування прибутку певною мірою зумовлена досить високою процентною ставкою, яка значно вища від норми прибутку на вкладений капітал у сільськогосподарське виробництво, а також тим, що в наведеному прикладі вся сума кредиту повністю повертається тільки після завершення строку кредитної угоди.

Відповідно до проведеного дослідження приходимо до висновку, що система оподаткування прибутків істотно впливає на ефективність інвестиційної діяльності. Зниження ставок оподаткування прибутків підприємств веде до підвищення реальної вартості лізингу для лізингоодержувача та до зменшення зацікавленості у здійсненні таких операцій. Але такий висновок зовсім не означає, що треба підвищувати ставки оподаткування прибутків підприємств в Україні. Тобто українське податкове законодавство треба розглядати як антистимулюючий засіб щодо операцій фінансового лізингу.

Висновки. Головною причиною обмеженого використання лізингових угод для відтворення матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва є несприятливі фінансові умови їх здійснення. Залучення техніки та інших основних засобів за договорами лізингу, коли норма прибутку по галузі значно нижча від вартості позичкового капіталу, може призводити до ще більших проблем у відтворенні активів. Розв'язання цих проблем пов'язане з вирішенням таких питань:

- із законодавчим запровадженням інвестиційних пільг в оподаткуванні суб'єктів господарювання, які здійснюють реальні інвестиції. Цей захід буде не лише стимулювати інвестиційну діяльність, а й протидіяти циклічності економічного розвитку. Завдяки цьому і для сільгосппідприємств буде залучено в економічний механізм господарювання ефект податкового щита та підвищиться привабливість лізингових угод;
- зі встановленням реального паритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, який забезпечував би сільськогосподарським товаровиробникам одержання норми прибутку на вкладений капітал на рівні середнього по народному господарству;
- зі зниженням вартості залучення позикового капіталу, що зробить його дешевшим, знизить обсяги регулярних лізингових платежів і сприятиме розширенню лізингових угод, а отже, й підвищенню рівня продовольчої безпеки України.

1. Гайдуцький П.І., Лобас М.Г. Приватизація власності в агропромисловому комплексі. — К.: УкрІНТЕІ, 1994. — 208 с.
2. Онищенко О. Сільськогосподарські підприємства після реорганізації: ресурсозабезпеченість, виробничі затрати, потужність // Економіка АПК. — 2004. — № 12. — С. 52–63.
3. Статистичний щорічник України за 2006 рік.
4. Амбросов В.А., Марені Т.Г. Механізм ефективного функціонування агрофорсувань // Економіка АПК. — 2006. — № 6. — С. 60–66.
5. Івашин В.В. Становлення державного лізингу в агропромисловому виробництві // Економіка АПК. — 2002. — № 9. — С. 74–79.
6. Олійник О.В. Фінансовий лізинг в АПК: проблеми та шляхи вирішення // Фінанси України. — 2004. — №9. — С.66–73.